

у Француској још пре једног века. Међутим, тек је 1962. године пројект једне комисије доспео до министарства правде, после чега је формиран посебан комитет чији се задатак састојао у ревизији поменутог пројекта. Скупштина је изгласала принцип судске контроле трговачких друштава, али га је ограничила на акционарска друштва и на друштва са ограниченом одговорношћу. На жалост, утицај незадовољних противника био је толико јак да су поново уследиле промене. Најзад је 24. VII 1966. г. донет закон по коме судска контрола не представља услов за упис друштва у регистар, као у немачком и италијанском праву, већ само могућност за одузимање иматрикулације. С обзиром да упис у регистар није условљен претходном контролом од стране јавне власти, то сам упис није гаранција за исправно конституисање. Зато аутор сматра пожељним да превентивна контрола због својих корисних ефеката поново заузме место које јој је дато у иницијалном пројекту, а одузето у току парламентарних дискусија.

Књига о којој је било речи представља користан приручник за све оне које интересују акционарска друштва. Она се заснива на исцрпној анализи основних принципа немачког, италијанског и француског права и у вези са тим основних проблема француског права. У својим проучавањима аутор је пошао од општих теоријских ставова и практичних искустава до којих се дошло у земљама где је судска контрола усвојена као законски институт, и упоредио их са стањем у Француској. Из ове упоредне анализе аутор извлачи закључак о несавршености француског трговачког права, јер француско законодавство у овој области не одговара потребама, што по ауторовом мишљењу треба да доведе до нове реформе.

Јасмина Јовановић

Махатма Ганди: „БОРБА НЕНАСИЉЕМ”, Комунист, Београд 1970. године

Прошло је годину дана од како се 2. X 1969. године навршило сто година од рођења великог борца за национално ослобођење Индије, Махатме Гандија. То је био повод да се дело и активност овог великог револуционара поново оживе. Гандијева мисао остала је актуелна и до данас.

У ситуацији када закон силе доминира у односима међу народима и ствара атмосферу неповерења и сукоба, Гандијева идеја ненасиља, која се као лажмотив провлачи кроз његове филозофске ставове и постаје основно средство његове политичке борбе, посебно је значајна.

У свету у коме је појединац, човек, сведен на ствар, у коме је слобода човека угушена под доминацијом закона, које диктирају робно-новчани односи, човек не може више да нађе себе и афирмише се као слободна личност. Стављајући човека у центар својих филозофских размислања и настојећи да постигне његово ослобођење, Ганди започиње своју политичку акцију.

Полазећи од значаја и актуелности мисли овог борца за слободу Индије и за данашњи свет, објављено је дело у коме су изнети основни филозофски ставови Махатме Гандија, његова политичка мисао, приказани облици и средства политичке акције чији је носилац и најактивнији учесник и сам био, и указано на утицај и значај његове мисли у савременим условима.

Два су основна момента условила Гандијеву филозофску и политичку идеју. Прво, одређена историјска, културна и филозофска традиција у Индији. У основи индијске културе, друштвене и посебно верске традиције која негује толеранцију у односима између верских група, лежи принцип ненасиља. Традиција ненасиља широко је распрострањена међу најширим слојевима индијског народа. Она није присутна на Западу, због чега Запад понекада није у стању да схвати Гандијеву борбу, а посебно методе и средства те борбе. Политичка акција треба да је ефикасна без

обзира да ли је у њеној основи сила или ненасиље. Гандијева политичка акција је била несумњиво ефикасна. На Гандијева схватања утицале су и неке друге традиције. Поред ненасиља, човек је друга преокупација Гандијевој филозофије и политичке мисли. Дубоко религиозан, он проналази једну заједничку одредницу за све религије. То је човек чији су живот и смисао постојања предмет интересовања свих религија. У Индији, коју од давнина карактерише изузетно велика верска шареноликост, проблеми човека и његове слободе присутни су вековима. Ова традиција пробудила је у Гандију велики интерес за човека и проблеме његовог ослобођења. Друго, конкретне друштвене прилике и конкретна историјска ситуација у којој је Ганди започео да води своју политичку борбу, наметале су одређене облике те борбе. Индија је, у односу према Великој Британији, била у положају у коме би у свакој борби заснованој на насиљу претрпела пораз. Таква политичка акција у којој преовладава ненасиље (средство) и поштовање противника као човека (основни смисао борбе), намеће се као једино могућа.

Гандијева филозофска мисао тесно је везана за његова политичка схватања и политичку акцију, и не може се од ње одвајати. Зато се у делу изнесе примарно његови филозофски ставови у којима доминирају ненасиље и човек.

Ненасиље је основ Гандијевој филозофије. Оно је схваћено широко (не увредити никога, немати непријатеља). То је особина и друштва и појединца, и једини могући начин да се међу људима успоставе хумани односи. Ненасиље није пасивност већ акција, заснована на истини (сатја) и моралној и духовној чврстости (аграха). То је акција, борба у којој се не сукобљавају физичке силе, већ се снага духа супротставља снази духа. Таква политичка борба ослобођена је мржње према непријатељу. У конкретной политичкој акцији Ганди повезује ненасиље и истину. „Истина је моја религија, а ненасиље (ахимза) једини пут да се она оствари.“ Гандијева филозофска мисао се не зауставља само на ненасиљу. „Ненасиље је средство, циљ је потпуна независност“.

У данашњем свету, у коме су пред материјалним вредностима уступиле често духовне и хумане вредности и квалитети човека, Ганди поново истиче човека. Човек и свет, појединац и заједница чине јединство. У човека и добро у њему, треба веровати. Сваки човек, па био он и непријатељ, човек је и треба у њему пронаћи и пробудити људске особине. Непријатеље не треба мрзети, јер пред нама је увек човек, а њега треба поштовати (или сажаљевати), али не и мрзети. Критиковати или мрзети се може само његово дело. „Треба мрзети грех, а не грешника“. Овакав став према човеку јесте израз доследног заступања принципа ненасиља у односима међу људима. Треба пронаћи добро у човеку и променити га. Мењајући појединца променићемо и друштво.

Сваки човек мора бити слободан, али слобода појединца не може својим димензијама превазилазити слободу заједнице. Човек није усамљено биће, већ друштвено биће. Његова слобода није апсолутна слобода изолованог појединца, већ друштвено ограничена слобода. Појединац је основа друштва, он чини друштво, али истовремено он је само део друштвене заједнице и мора се повиновати њеним правилима. „Неограничени индивидуализам је закон џунгле“.

Неколико основних проблема се налази у жижи Гандијевој политичке мисли, руководећи га у његовим политичким акцијама.

Самосталан, слободан и несметани развитак сваке земље, као и мир и сарадња међу народима, одражавају ненасиље у односима међу народима. „Као што је свака земља слободна да једе, пије и дише, тако је и свака нација слободна да води своје послове, без обзира колико лоше то чинила“. Упоредбујући Исток са Западом, Ганди уочава специфичности једног и другог подручја. Свака земља мора тражити сопствена и самостална решења за своје проблеме. „Модели“ увезени са Запада нису прихватљиви за Индију. Она мора тражити сопствена решења која изражавају стварне друштвене односе и потребе те заједнице. Ни једно решење, наметнуто

споља, не може бити довољно добро, јер није проишло из одређених конкретних захтева, а свака земља има специфичне особине, које се морају поштовати.

Ненасиље у револуцији. — Идеја ненасиља определила је и Гандијево схватање мирне револуције. Зло које собом носи оружана револуција, веће је од добра које из ње произилази. Насиље врећа човека, па и онда када нам је непријатељ. Зато је револуција ненасилна промена у којој треба променити појединца, открити у њему добре особине и тако преобратити и само друштво. Политичка борба и свака конкретна политичка акција треба да се заснивају на ненасиљу, а несарадња и грађанска непослушност јесу основни облици испољавања политичке акције.

Социјализам. — Сам Ганди истиче да је његово схватање социјализма проишло из непоколебљиве вере у ненасиље и човека. Социјализам значи промену, како оних који имају тако и оних који немају. Краљевство Рама (идеални друштвени систем) је друштво у коме се уклањају постојеће диспропорције, у коме се радом стиче за живот, а расподељује према потребама. Економска неједнакост не може бити ненасилна. Она нужно успоставља односе моћи, односе економски јачих и слабијих. И поред тога, Ганди не поставља захтев за доследним спровођењем национализације, већ прихвата извесне, по својој суштини компромисне облике. Некадашњи капиталиста јавља се као стваралац своје имовине у таквој радној заједници у којој је и сам схватио да без рада његов капитал остаје стерилан. Променивши се, он почиње да сарађује са радницима. Социјализам је друштво у чијем је центру појединац. Променом нељудског у сваком појединцу мења се и друштво. Пут изградње таквог друштва је пут ненасиља. Ганди указује да свака земља која гради социјализам мора бити слободна у избору облика и средстава којима ће градити ново друштво. „Комунизам руског типа, заснован на насиљу, не би био прихватљив за Индију”.

Демократија. — Традиција локалне, сеоске самоуправе у Индији воема је јака. Можда се и у тој чињеници, с једне стране, може тражити основ Гандијевог супротстављања јакој централној власти. С друге стране, узроци оваквог става налазе се у Гандијевом односу према човеку. Сваки човек је способан да влада собом. Треба му дати могућност да своје способности испољи. Облик кроз који је ово најлакше обезбедити јесте самоуправна сеоска заједница у којој појединац највише може доћи до изражаја у процесу политичког одлучивања. Држава је олакше организационог насилја. Јака централна власт, као израз јаке државне организације, спутава човека и његову слободу. Истински систем владавине јесте непосредна владавина људи (рамараџија). Народ је носилац власти, а демократско одлучивање се остварује у сеоским заједницама. Демократска владавина се мора заснивати на ненасиљу, јер се истинска демократија не може развијати методама принуде. „Дух демократије не може се успоставити усред терора било народног било владиног”. Анализирајући политичку власт, Ганди указује на постојање такве демократске владавине у којој сваки појединац неће непосредно вршити власт, већ ће у њој учествовати посредством својих представника. Број ових представника у једном телу не мора бити велик, јер велики број представника није довољна гаранција за постојање демократије у таквом политичком систему. За демократски политички систем, нужно је постојање јавног мњења, постојање сталног контакта између народа и оних који су вољом народа доведени на власт. Представљање у политичким телима није привилегија. Оно је обавеза, не само политичка већ и морална. Да би се избегло монополисање власти од стране мањег броја изабраних људи, потребно је често мењати представнике у политичким телима.

Иако су извесни Гандијеви ставови (посебно идеја о самодовољности локалне сеоске заједнице, која би требало да буде мала република у којој би се принципи демократског одлучивања најдоследније испољавали) утопијски, они имају значаја јер претпостављају владину човека, признајући зрелост човека и његову способност да влада сам собом. Самоуправа

је основни пут превазилажења отуђености човека, облик у коме се човек потврђује као слободна стваралачка личност.

Пуна међународна независност, самосталност и мир у односима међу народима. — „Мир није постој већ стална тежња“. За његово очување потребна је стална политичка борба, средствима која нису израз закона силе, већ хуманих односа, како међу појединцима, тако и међу народима. Мир и сарадњу међу народима могуће је успоставити једино ако је свака земља независна, ако постоји могућност њеног несметаног националног (економског, политичког, културног и сл.) развика. Свакој нацији треба дати слободу и створити услове за њен неометани развика. Али, као што индивидуална слобода појединца не може бити апсолутна, јер је друштвено биће човека објективно наметнуло одређена ограничења слободи појединца, тако исто и општи, заједнички интерес свих људи стоји испред ужег, националног интереса појединих земаља и народа. Свака земља треба да је слободна, али не тако што ће својом слободом бити сметња за слободу других народа. „Мој патриотизам није искључив. Он је свеобухватан и ја ћу одбацити патриотизам који се заснива на невољи или експлоатацији других народа. Концепција мог патриотизма није ништа ако он није увек, без изузетка у складу са свеопштим добром човечанства“.

Ганди је уочио проблеме друштва у времену у коме је живео и покушао је да нађе путеве њиховог превазилажења. Кроз своју политичку акцију конкретно је испољавао своје идеје, којих се доследно држао. Његова мисао је добила посебну виталност јер је синтеза индијске традиције, распрострањене међу најширим слојевима индијског становништва, и конкретних историјских захтева, који су се наметали у одређеним друштвеним односима. Гандијеве идеје имају и данас изузетан значај у борби коју Индија води против политике силе и поделе света на блокове. Ове идеје су свеобухватне и нису искључиво везане за земљу за чије се национално и социјално ослобођење Ганди борио, већ су актуелне и за читав свет, за сваког човека, јер човек представља основну истину и циљ Гандијеве филозофије и политичке мисли.

Маријана Ивковић

И. Сургуладзе, ИСТОРИЈА ДРЖАВЕ И ПРАВА ГРУЗИЈЕ, превод и издање Милоша Тасића, Београд, 1971.

Поред оних који се баве науком као професијом, постоје и аматери, они који то чине из љубави. Допринос аматера науци није мали. Један немачки трговац, Шлиман, занет Хомеровим еповима и античком Грчком, откопао је Троју (додуше касније се утврдило да је то град из познијег времена настао на истом месту где и Троја — права Троја била је нешто дубље испод земље). Роберт Грејвз је својим романима више приближио нека поглавља историје савременом човеку него сви историчари заједно.

Милош Тасић, адвокат и књижевник, уложио је знатан труд и материјална средства у приватно издање сопственог превода књиге која се појавила почетком ове године: Историја државе и права Грузије од Сургуладзеа.

И писац и дело углавном су непознати нашим читаоцима. Сургуладзе је писао претежно на грузијском језику, бавећи се питањима правне историје свог народа (Значај хронике ксанских еристава за разјашњење неких питања порекла државе, 1943; Порекло државе у Грузији, 1951; Корнелиј Кекилидзе и питања историје грузинског права, 1959. и др.).

Књига је писана на један начин који је уобичајен у совјетској историографији, тако да у њој налазимо, нарочито у почетку, један део наслова и ставова које унапред очекујемо. Ова државноправна историја садржи доста података из ширег домена историје. Иако би се, са једног апстрактног